

DE TANDLOZE KORFSLAK OP DE SINT-PIETERSBERG EN CANNERBERG BIJ MAASTRICHT

G.D. Majoor, Jekerschans 12, 6212 GJ Maastricht

A.J. Lever, Prinsenlaan 2, 6721 EC Bennekom

In 1950 werd de Tandloze korfslak (*Columella edentula*) op verscheidene plaatsen op de Sint-Pietersberg en de Cannerberg ten zuiden van Maastricht aangetroffen. Bij een door ons uitgevoerde inventarisatie van de huisjesslakken van de Sint-Pietersberg in 1981-1984 troffen wij de Tandloze korfslak daar niet meer aan. Mede op grond van andere waarnemingen aan de huisjesslakkenfauna van de Sint-Pietersberg veronderstelden wij in 1987 dat de voortgaande afgraving van het centrale deel van de Sint-Pietersberg en uitdroging als gevolg daarvan debet was aan de verdwijning van de Tandloze korfslak van de Sint-Pietersberg.

Omdat de Cannerberg nog niet te lijden heeft gehad van afgraving zou de Tandloze korfslak daar nog steeds moeten voorkomen.

Daarom hebben wij in september 2001 drie locaties op de Cannerberg onderzocht op hun huisjesslakkenfauna en (ter controle van onze conclusie uit 1987) twee locaties op de Sint-Pietersberg waarop, of in de nabijheid waarvan, de Tandloze korfslak in 1950 was gevonden.

DE TANDLOZE KORFSLAK

De Tandloze korfslak (*Columella edentula* (Draparnaud, 1805)) heeft een cilindrisch, hoornkleurig bruin huisje met ongeveer zes omgangen; de afmetingen zijn maximaal 3 bij 1,5 mm (figuur 1). De slak kan in allerlei milieus worden aangetroffen maar het vaakst in kalkrijke, vochtige tot moerasachtige milieus, met inbegrip van open terrein maar vooral loofbossen op een relatief basische bodem (pH gemiddeld 6,3) (SCHMID, 1967; POKRYSZKO, 1990; VON PROSCHWITZ, 1991). Levende Tandloze korfslakken worden vaak op planten gevonden; volgens ADAM (1960) vooral op Moerasdistel (*Cirsium oleraceum*). POKRYSZKO (1990) noemt Overblijvend bingelkruid (*Mercurialis perennis*), Mansoor (*Asarum europaeum*), Hondsdraf (*Glechoma hederacea*), Groot heksenkruid (*Circaea lutetiana*), Groot hoefblad (*Petasites hybridus*) en Schermbloe-

migen (*Apiaceae*) als planten waarop de slak werd aangetroffen. J.P.M. Clerx en S.M.A. Keulen vonden levende Tandloze korfslakken in Limburg vaak op Moeraszegge (*Carex acutiformis*) (persoonlijke mededeling). VAN REGTEREN ALTENA (1958) beschreef het biotoop van één van de vindplaatsen op de Sint-Pietersberg als "onder Klimop" (*Hedera helix*).

De Tandloze korfslak komt in heel Eurazië voor, in Europa zelfs tot boven de poolcirkel (KERNEY & CAMERON, 1980). In Nederland is de verspreiding beperkt tot de duinen, langs de grote rivieren en Zuid- en Midden-Limburg (GITTENBERGER *et al.*, 1984; en gegevens J.P.M. Clerx en S.M.A. Keulen; figuur 2). In de collectie van het Natuurhistorisch Museum in Maastricht bevindt zich slechts één exemplaar van de Tandloze korfslak, verzameld op 24 mei 1931 in Watterval (waarschijnlijk vermeld in VAN REG-

TEREN ALTENA & JANSEN, 1932). De Tandloze korfslak is in een voorstel voor een Rode Lijst voor landslakken in Nederland vooralsnog in de categorie "kwetsbaar" geplaatst, op grond van de combinatie van de classificatie "zeldzaam" (areaalgrootte in Nederland 1-5%) en een afname van het aantal vondsten tussen 1985 tot 2000 van 25-50% in vergelijking tot de periode 1900 tot 1965 (DE BRUYNE *et al.*, in prep.).

GESCHIEDENIS EN DOEL VAN DIT ONDERZOEK

De oudste ons bekende beschreven waarneming van de Tandloze korfslak op de Sint-Pietersberg dateert van 1938 toen een levend exemplaar bij de ingang van het grottenstelsel onder de hoeve Zonneberg werd verzameld (TEN BROEK, 1941). Tussen 1949

FIGUUR 1

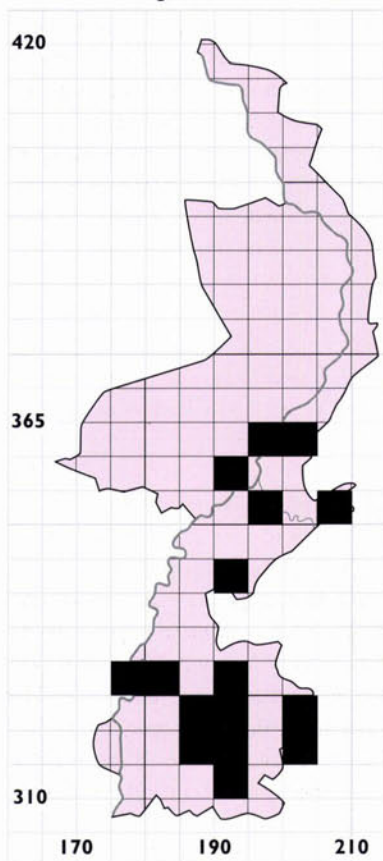
Tandloze korfslak (*Columella edentula*) van de Sint-Pietersberg (locatie P1); afmetingen 2,8 x 1,4 mm (foto: P. van Dijk).

FIGUUR 3

De onderzochte locaties op de Cannerberg (C1-C3) en de Sint-Pietersberg (P1, P2). © Topografische Dienst, Emmen.

en 1951 is door de "Commissie inzake Wetenschappelijk Onderzoek van de Sint-Pietersberg" een uitgebreid onderzoek naar onder andere de huisjesslakkenfauna van de Sint-Pietersberg uitgevoerd. In 1958 rapporteerde Van Regteren Altena dienaangaande op twee plaatsen tussen de grenspalen 55 en 58 tientallen exemplaren van de Tandloze korfslak te hebben gevonden en op twee andere locaties (ten zuiden van Fort Sint Pieter en in het toen nog jonge ENCIBOS) één of enkele exemplaren. In een vergelijkbaar onderzoek dat door ons tussen 1981 en 1984 werd verricht werd geen enkel exemplaar van deze soort gevonden (LEVER & MAJOR, 1987).

In 1950 en 1951 is door de Commissie inzake Wetenschappelijk Onderzoek van de Sint-Pietersberg ook de huisjesslakkenfauna van de Cannerberg, die door het dal van het riviertje de Jeker gescheiden is van de Sint-Pietersberg, onderzocht. Daarover is

FIGUUR 2

Verspreidingskaartje van de Tandloze korfslak (*Columella edentula*) in Limburg (km-hokken) op grond van gegevens van J.P.M. Clerx en S.M.A. Keulen van na 1997. Hieraan kan op grond van de in dit artikel beschreven vondsten het uur-hok rechtsboven 170 x 310 worden toegevoegd.

toen niet gepubliceerd, maar het materiaal bevindt zich in de collectie van het Nationaal Natuurhistorisch Museum "Naturalis" in Leiden. In dat materiaal zijn meer dan tien exemplaren van de Tandloze korfslak uit dat onderzoek aanwezig, alsook van de later daarvan onderscheiden Ruwe korfslak (*Columella aspera*) (zie GITTENBERGER *et al.*, 1984). In 1975 is nog een leeg huisje van de Tandloze korfslak op de Cannerberg gevonden (C.M. Neckheim, persoonlijke mededeling). Als onze hypothese juist is dat het verdwijnen van de Tandloze korfslak van de Sint-Pietersberg te wijten is aan de afgraving en de diengtegevolge veronderstelde uitdroging, dan zou de soort nog steeds op de Cannerberg moeten voorkomen. Die hypothese is in het hier beschreven onderzoek getoetst.

ONDERZOCHE LOCATIES

OP DE CANNERBERG

C1 Klei- of leemgrond met grind onder kleine loofbomen zoals Gewone es (*Fraxinus excelsior*) en Zomereik (*Quercus robur*) en daaronder Gewone vlier (*Sambucus nigra*); er is vrijwel geen ondergroei. De locatie is bovenop het plateau, enkele meters van de bosrand en op circa 100 m van de noordpunt van het Cannerbos (figuur 3).

C2 Geheel met Klimop en Kleine maagdenpalm (*Vinca minor*) begroeide ondergrond van klei of leem met hoge loofbomen zoals Ge-

wone es en Gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus*) en waaronder Gewone vlier. De locatie ligt op het niveau van het plateau, direct ten zuiden van het begin van het pad dat vanaf het plateau van de Cannerberg langs de zuidrand van het Cannerbos naar beneden voert.

C3 Vochtige klei- of leemhelling aan de voet van de Cannerberg, ten westen van een bospad dat circa 3 m lager parallel loopt aan de toegangsweg naar Kasteel Neerkanne. Onder hoge loofbomen, zoals Gewone es, Gewone esdoorn, Zoete Kers (*Prunus avium*) en populier (*Populus spec.*), is er verspreide ondergroei van Grote brandnetel (*Urtica dioica*), Klimop en Struikmos (*Thamnobryum alopecurum*).

OP DE SINT-PIETERSBERG

P1 Geheel met Klimop en verspreide braamstruiken (*Rubus spec.*) begroeide ondergrond van klei of leem met grind onder hoge loofbomen zoals Robinia (*Robinia pseudoacacia*), Zomereik en Gewone es met daaronder Eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna*). De locatie ligt juist ten noordwesten van de kruising van twee grindwegen bij de toegang tot het parkeerterrein van D'n Observant, juist ten noorden van de denkbeeldige verbindingsslijn tussen de grenspalen 56 en 57.

P2 Vochtige klei- of leemhelling met grind aan de voet van het hoge talud van de grindweg die vanuit het Jekerdal naar het parkeerterrein van D'n Observant leidt. Onderlangs het talud loopt een klein bospad, de locatie is

FIGUUR 4

Links: Kelder-glansslak (*Oxychilus cellarius*) van de Cannerberg (locatie C3); breedte 9,4 mm. Rechts: Grote glansslak (*Oxychilus draparnaudii*) van de Sint-Pietersberg (locatie P2). Jong exemplaar; breedte 8,3 mm (foto's: P. van Dijk).

enkele meters vanaf de grindweg die vanaf de in de vorige zin beschreven grindweg aftakt in de richting van het Guldendael (Kanne, België) en ligt eveneens juist ten noorden van de denkbeeldige verbindinglijn tussen de grenspalen 56 en 57. Er staan hoge loofbomen zoals Robinia, Winterreik (*Quercus petraea*), populier en Gewone esdoorn met in de ondergroei verspreid Klimop, Grote brandnetel en Robertskruid (*Geranium robertianum*).

BEMONSTERING

Op elke locatie werd door ieder van ons een half uur op het oog naar huisjesslakken gezocht. Daarna werd op die plaats door ieder van ons ongeveer een liter bladstrooisel en oppervlakkige grond verzameld. Deze monsters werden later gezeefd waarbij de maaswijdte van de fijnste zeef ongeveer 0,3 mm bedroeg. Uit het residu werden alle slakkenhuisjes verzameld. Determinaties werden verricht aan de hand van GITTENBERGER *et al.* (1984); de naamgeving van de slakkensoorten is conform DE BRUYNE *et al.* (1994).

RESULTATEN

In totaal werden op de Cannerberg 23 soorten huisjesslakken aangetroffen en op de Sint-Pietersberg 24 (tabel 1). Zes soorten werden op alle onderzochte locaties aangetroffen; 12 soorten ten minste op één van de locaties op de Cannerberg en op één van de locaties op de Sint-Pietersberg. Vijf soorten huisjesslakken werden uitsluitend op de onderzochte locaties op de Cannerberg aangetroffen, waarvan vier op locatie C3. Zes soorten werden exclusief op de vindplaatsen op de Sint-Pietersberg gevonden: de Tandloze korfslak alleen op locatie P1; twee van de overige vijf soorten alleen op locatie P2 en de

andere drie soorten zowel op locatie P1 als op locatie P2.

DISCUSSIE

De werkhypothese voor dit onderzoek was dat de Tandloze korfslak sinds 1950 verdwenen is van de Sint-Pietersberg maar nog aanwezig zou moeten zijn op de Cannerberg. Deze hypothese moet op grond van twee uitkomsten van dit onderzoek worden verworpen. Allereerst omdat de Tandloze korfslak nu (in tegenstelling tot in 1981-1984) wel gevonden werd op de Sint-Pietersberg en op de tweede plaats omdat deze soort niet werd gevonden op de Cannerberg.

Ook al is de Tandloze korfslak dus nog aanwezig op de Sint-Pietersberg, de vondst van twee exemplaren steekt mager af bij de tientallen exemplaren die in 1950 werden gevonden. Dit verschil is mogelijk te verklaren uit een andere methode van bemonstering. VAN REGTEREN ALTENA (1932) gebruikte materiaal dat voor andere doeleinden was verzameld met een grofmazige (kever-)zeef. Hiermee kan bodemmateriaal van grote oppervlakken tot een hanteerbaar volume worden gereduceerd. Het is overigens niet bekend of die techniek in 1950 ook op de Cannerberg is toegepast.

Een andere mogelijke verklaring voor de geringe oogst aan exemplaren van de Tandloze korfslak op de Sint-Pietersberg is dat de Tandloze korfslak er daar sinds 1950 kwantitatief wel degelijk op achteruit is gegaan.

Een andere bevinding die om een verklaring vraagt is waarom wij in 1981-1984 geen exemplaren van de Tandloze korfslak op de Sint-Pietersberg vonden en nu wel. Bij ons eerdere onderzoek werden geen biotopen bemonsterd die met Klimop overdekt waren, omdat die meestal weinig soorten huisjesslakken herbergen (vergelijk de negen soorten die op een dergelijke locatie op de Cannerberg (C2) werden gevonden). Een an-

dere mogelijke verklaring is dat onze methode van bemonstering kwantitatief onvoldoende is om de afwezigheid van een soort huisjesslak te mogen constateren. In dit onderzoek werden, ondanks de vergelijkbare methode van verzamelen van bodemonsters, beide exemplaren van de Tandloze korfslak op locatie P1 door één van de auteurs gevonden; door de andere auteur zou de soort opnieuw als "niet aanwezig op de Sint-Pietersberg" zijn opgegeven.

Ook al zijn we verrast door de vondst van twee exemplaren van de Tandloze korfslak op de Sint-Pietersberg, dit kleine aantal gevonden exemplaren en het niet vinden van de soort op de Cannerberg suggereren toch dat de soort er in dit gebied ten zuiden van Maastricht in vergelijking met 1950 op achteruit is gegaan. Om hierover meer zekerheid te krijgen zouden grotere oppervlakken op Sint-Pietersberg en Cannerberg, eventueel met gebruikmaking van een keverzeef, bemonsterd moeten worden. Omdat de achteruitgang in aantallen van de Tandloze korfslak vooralsnog zowel op de Cannerberg als de Sint-Pietersberg is geconstateerd lijkt de afgraving van het centrale deel van de Sint-Pietersberg en de dienvolgende veronderstelde uitdroging geen rol te spelen in de verklaring van onze waarneming. Het is overigens opvallend dat de Tandloze korfslak ook niet gevonden werd bij inventarisaties van slakken op het Belgische deel van de Sint-Pietersberg uitgevoerd in 1961-1962 (BUTOT, 1964); 1985-1986 (WARMOES, 1987) en 1996 (NECKHEIM, 1997). Het is ons niet bekend of de soort daar eerder wel is aangetroffen.

Elders in Limburg is de Tandloze korfslak sinds 1985 op diverse plaatsen gevonden (figuur 2) zodat er met betrekking tot de veronderstelde achteruitgang van de Tandloze korfslak op de Sint-Pietersberg en de Cannerberg sprake lijkt te zijn van een lokaal fenomeen. Hiervoor is tot nu toe geen afdoende verklaring te geven.

Van de andere gevonden huisjesslakken verdienen enkele soorten een nadere bespreking. In dit onderzoek vonden wij zowel op de Sint-Pietersberg als op de Cannerberg exemplaren van de Kelder-glansslak (*Oxychilus cellarius*; figuur 4). Ook VAN REGTEREN ALTENA (1958)

vermeldde deze soort van de Sint-Pietersberg, maar wij determineerden in 1987 al onze vondsten van Glansslakken (*Oxychilidae*) van de Sint-Pietersberg als Grote glansslak (*Oxychilus draparnaudi*; figuur 4) (LEVER & MAJOOR, 1987). Op grond van de huidige vondsten moet worden aangenomen dat wij de Kelder-glansslak indertijd "gemist" hebben.

Interessant zijn verder de soorten die thans uitsluitend op de Sint-Pietersberg of de Cannerberg werden aangetroffen. Op één na werden alle vijf soorten die nu alleen op de Cannerberg werden gevonden aangetroffen op de locatie C3, een vochtige plaats zoals valt af te leiden uit de aanwezigheid van Boompjesmos. Alle vijf soorten huisjesslakken die nu alleen op de onderzochte locaties van de Cannerberg werden gevonden zijn in 1981-1984 ook op de Sint-Pietersberg aangetroffen (LEVER & MAJOOR, 1987).

Behalve de Tandloze korfslak werden nog vijf soorten alleen op de Sint-Pietersberg gevonden. Eén daarvan, de Heideslak (*Helicella itala*), is algemeen op droge, open kalkgraslanden op de Sint-Pietersberg (LEVER & MAJOOR, 1985). Kalkgraslanden met Heideslakken komen op de Cannerberg niet voor. Het Dwergpuntje (*Punctum pygmaeum*), de Grote glasslak (*Phenacolimax major*) en de Bosloofslak (*Monachoides incarnatus*) zouden mogelijk ook op de Cannerberg kunnen voorkomen. Anderzijds kan verondersteld worden dat hun voorkomen op de Sint Pieterberg afhankelijk is van de nabijheid van een grote rivier als de Maas en dat de Cannerberg voor soorten als deze geen vergelijkbare geschikte biotopen kan bieden.

Interessant was de vondst van levende exemplaren van de Grote clausilia (*Balea biplicata biplicata*) op locatie P2 op de Sint-Pietersberg. In 1950 vond VAN REGTEREN ALTENA (1932) alleen een paar lege huisjes in aanspoelsel van de Maas; in 1981-1984 was de soort algemeen op enkele plaatsen tussen de Maas en de voet van de Sint-Pietersberg en in 1987 werd ze levend aangetroffen op een uit natuursteen gemetselde fundering langs de Zonnebergweg, op de oosthelling van de Sint-Pietersberg (LEVER & MAJOOR, 1987). De huidige vondst aan de zuidwestzijde van de Sint-Pietersberg suggereert dat de soort haar areaal op de heuvel aanzienlijk heeft uitgebreid.

CONCLUSIES

Van de Tandloze korfslak, waarvan wij in 1987 aannamen dat ze sinds 1950 verdwe-

TABEL I

Huisjesslakken van drie locaties op de Cannerberg (C) en twee locaties op de Sint-Pietersberg (P).
1: één exemplaar; 2: 2-5 exemplaren; 3: meer dan 5 exemplaren.

Soorten:	Locaties				
	C1	C2	C3	P1	P2
Van alle onderzochte locaties op de Cannerberg en op de Sint-Pietersberg					
Doorschijnende glasslak (<i>Vitrina pellucida pellucida</i>)	3	3	3	3	3
Kleine kristalslak (<i>Vitrea contracta</i>)	3	2	3	3	3
Bruine blinkslak (<i>Aegopinella nitidula</i>)	3	3	3	3	3
Kleine blinkslak (<i>Aegopinella pura</i>)	2	3	3	3	3
Kelder-glansslak (<i>Oxychilus cellarius</i>)	1 2*	2	3	1	3
Witgerande tuinslak (<i>Cepaea hortensis</i>)	3	3	3	3	3
Van sommige van de onderzochte locaties op de Cannerberg en op de Sint-Pietersberg					
Glanzende agaathoren (<i>Cochlicopa lubrica</i>)	2		3		3
Mostonnetje (<i>Pupilla muscorum</i>)			2		1
Gerbde jachthorenslak (<i>Vallonia costata</i>)	3		2		3
Scheve jachthorenslak (<i>Vallonia excentrica</i>)	1		1		2
Fraaie jachthorenslak (<i>Vallonia pulchella</i>)	2				2
Donkere torenslak (<i>Merdigera obscura</i>)	3		3	3	2
Boerenknoopje (<i>Discus rotundatus</i>)			3		3
Grote glansslak (<i>Oxychilus draparnaudi</i>)		3	3	2?	3
Blindslak (<i>Cecilioides acicula</i>)	2		1	2	2
Vale clausilia (<i>Clausilia bidentata bidentata</i>)	3	3	3		3
Haarslak (<i>Trichia hispida</i>)	3		3	3	3
Wijngaardslak (<i>Helix pomatia pomatia</i>)	2			1	2
Uitsluitend van de onderzochte locaties op de Cannerberg					
Slanke dwergslak (<i>Carychium tridentatum</i>)			3		
Barnsteenslak (<i>Succinea putris</i>)			1		
Vaatjesslak (<i>Sphyradium dolium</i>)			2		
Stekelslak (<i>Acanthinula aculeata</i>)	1	3			
Gladde clausilia (<i>Cochlodina laminata laminata</i>)			3		
Uitsluitend van de onderzochte locaties op de Sint-Pietersberg					
Tandloze korfslak (<i>Columella edentula</i>)				2	
Dwergpuntje (<i>Punctum pygmaeum</i>)				1	2
Grote glasslak (<i>Phenacolimax major</i>)				1	2
Grote clausilia (<i>Balea biplicata biplicata</i>)					2
Heideslak (<i>Helicella itala</i>)					2
Bos-loofslak (<i>Monachoides incarnatus</i>)				3	2
Totaal aantal soorten per locatie	16	9	20	15	23
Totaal aantal soorten Canner- resp. Sint-Pietersberg		23			24

* Een vraagteken geeft aan dat er twijfel bestaat over de determinatie.

nen was van de Sint-Pietersberg, werden daar nu twee exemplaren gevonden. Op of nabij de huidige vindplaats werden in 1950 nog tientallen exemplaren van de Tandloze korfslak gevonden, evenals op de Cannerberg. Omdat wij nu op de Cannerberg geen exemplaren van de Tandloze korfslak meer aantreffen veronderstellen we dat de soort op beide heuvels sinds 1950 in aantal is afgenomen. Ook op het Belgisch deel van de Sint-Pietersberg is de Tandloze korfslak sinds 1960 niet gevonden; het is ons echter niet bekend of de soort daar voordien wel voorkwam. Aangezien de Tandloze korfslak elders in Limburg regelmatig wordt aangetroffen is er geen verklaring te geven voor de door ons veronderstelde afname van de Tandloze korfslak op de Sint-Pietersberg en de Cannerberg.

Op beide locaties op de Sint-Pietersberg werd de Kelder-glansslak aangetroffen. In 1987 meldden wij geen enkele vondst van de Kelder-glansslak van de Sint-Pietersberg. Van Regteren Altena had die soort daar in 1950 wel aangetroffen; waarschijnlijk hebben wij de Kelder-glansslak in 1987 "gemist". Aan de zuidwestkant van de Sint-Pietersberg werd de Grote clausilia levend aangetroffen. In 1981-1984 werd de soort alleen nog tussen de Maas en de oostelijke voet van de heuvel aangetroffen en pas in 1987 op de oosthelling. Waarschijnlijk heeft de soort zich sindsdien over een groot deel van de Sint-Pietersberg verspreid.

DANKWOORD

Wij zijn dank verschuldigd aan de Stichting het

Limburgs Landschap en de Vereniging Natuurmonumenten voor hun toestemming om het hier gerapporteerde onderzoek te verrichten op de Cannerberg en de Sint-Pietersberg. Prof. dr. E. Gittenberger verleende toegang tot de collectie inheemse landslakken in het Nationaal Natuurhistorisch Museum "Naturalis" in Leiden; dr. F. Dingemans-Bakels tot die van het Natuurhistorisch Museum in Maastricht. De capaciteitsgroep Immunologie van de Universiteit Maastricht stelde een stereomicroscop ter beschikking; de heer P. van Dijk van de capaciteitsgroep Anatomie/Embryologie maakte de foto's. Drs. D. de Graaf (Maastricht) en de heer J. Hermans (Linne) assisteerden bij enkele floristische determinaties. Leden van de Mollusken Studiegroep Limburg, met name dr. J.P.M. Clerx en drs. S.M.A. Keulen, hielpen bij het determineren van enkele soorten huisjesslakken en gaven commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

SUMMARY

THE NARROW-MOUTHED WHORLSNAIL (*COLUMELLA EDENTULA*) ON THE SINT-PIETERSBERG AND CANNERBERG HILLS NEAR MAASTRICHT

In 1950, Van Regteren Altena found significant numbers of the Narrow-mouthed whorlsnail (*Columella edentula*) on the Sint-Pietersberg and Cannerberg hills, two cretaceous hills south of Maastricht, separated by the valley of the river Jeker. In 1981-1984, however, we failed to find this species on Sint-Pietersberg hill. As this hill is being excavated by a cement factory, we presumed desiccation of the hill's remnants to be the cause of its disappearance. In the present study we verified this hypothesis by

investigating the occurrence of the Narrow-mouthed whorlsnail on Cannerberg hill. We concurrently examined two locations on Sint-Pietersberg hill, close to the site where the species had been found in 1950.

No specimens of the Narrow-mouthed whorlsnail were recovered from Cannerberg hill, but at one of the locations on Sint-Pietersberg hill two empty shells of the animal were found. These findings suggest a quantitative decrease in the presence of the Narrow-mouthed whorlsnail on both hills. On the other hand, we must reject our hypothesis about the influence of the Sint-Pietersberg excavation works on the animal's presence. Since the Narrow-mouthed whorlsnail has recently been reported from various locations elsewhere in the province of Limburg, we are apparently dealing with a local phenomenon for which no explanation is as yet available.

Both sites examined on Sint-Pietersberg hill revealed shells of the Cellar snail (*Oxychilus cellarius*). We did not find this species on Sint-Pietersberg hill in 1987, but Van Regteren Altena did in 1950. It seems likely that we "missed" this species in our 1987 survey. At one location on Sint-Pietersberg hill, we collected a live specimen of the Thames door snail (*Balea biplicata biplicata*). Our 1950 survey had yielded only some empty shells of this species along the shore of the river Meuse, which flows along the eastern slope of Sint-Pietersberg hill. Whereas in 1981-1984, the Thames door snail was common at some locations at the eastern base of the hill, the 1987 survey found it inhabiting an artificial habitat on the eastern slope. Its present recovery from a location on the south-west slope demonstrates the expansion of the Thames door snail on Sint-Pietersberg hill.

LITERATUUR

- ADAM, W. 1960. Faune de Belgique. Mollusques. Tome I. Mollusques terrestres et dulcicoles. Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique, Brussel.
- BROEK, A.N.CH. TEN, 1941. Over de molluskenfauna van Zuid-Limburg, in het bijzonder uit de omgeving van het Geuldal. *Natuurhistorisch Maandblad* 30: 91-95.
- BRUYNE, R.H. DE, R.A. BANK, J.P.H.M. ADEMA & F.A. PERK, 1994. Nederlandse naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België. Backhuys, Oegstgeest.
- BRUYNE, R.H. DE, H. WALLBRINK & A.W. GMEIG MEYLING, in voorbereiding. Bedreigde en kwetsbare landslakken en waterweekdieren van Nederland (niet-marine mollusca). Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Stichting Anemoon; Leiden, Bennekom.
- BUTOT L.J.M., 1964. De molluskenfauna van het Belgische deel van de Sint-Pietersberg. Wetenschappelijke Belgisch-Nederlandse Commissie ter Bescherming van de Sint-Pietersberg, publikatie nr. 8. Zeist. RIVON-mededeling 186: 61-67.
- GITTENBERGER, E., W. BACKHUIS & T.E.J. RIPKEN, 1984. De landslakken van Nederland. 2e druk. *Natuurhistorische Bibliotheek van de KNNV* nr. 37. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- KERNEY M.P. & R.A.D. CAMERON, 1980. Elsevier's slakken-gids. Elsevier, Amsterdam.
- LEVER, A.J. & G.D. MAJOOR, 1985. De invertebratenfauna van de Zuidlimburgse kalkgraslanden. De huisjesslakken van de kalkgraslanden van de Sint-Pietersberg (Maastricht). *Natuurhistorisch Maandblad* 74: 123-128.
- LEVER, A.J. & G.D. MAJOOR, 1987. De huisjesslakken-fauna van de Sint-Pietersberg bij Maastricht. *Natuurhistorisch Maandblad* 76: 190-200.
- NECKHEIM, C.M., 1997. Landslakken verzamelen op het Belgisch deel van de Sint-Pietersberg. *De Kreukel* 33: 12-17.
- POKRYSZKO, B.M., 1990. The Vertiginidae of Poland (Gastropoda: Pulmonata: Pupilloidea) - a systematic monograph. *Annales Zoologici* 43: 134-256.
- PROSCHWITZ, T. VON, 1991. Zoogeographical and ecological studies on the land mollusca of the province of Dalsland (SW. Sweden). Chapter III: Habitat selection and distribution of ten Vertiginid species in the province of Dalsland (SW. Sweden) (Pulmonata: Vertiginidae). Thesis, Göteborgs Universitet.
- REGTEREN ALTENA, C.O. VAN & A.J. JANSEN, 1932. De landslakken van de provincie Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 21: 107-124.
- REGTEREN ALTENA, C.O. VAN, 1958. De landslakken van de Sint-Pietersberg. *Natuurhistorisch Maandblad* 47: 86-98.
- SCHMID, G., 1967. *Columella aspera* Waldén auf dem Spitzberg bei Tübingen (Vertiginidae). *Mitteilungenblatt der Deutsche Malakozoologische Gesellschaft* 1: 157-160.
- WARMOES, T., 1987. De landslakken van het Belgische deel van de Sint-Pietersberg. *Euglena* 6: 36-40.

MEDEDELING

PAAIENDE RIVIERPRIKKEN IN DE ROER

Prikken worden al decennialang in de Roer waargenomen. De eerste opgetekende waarneming dateert uit 1984 (GEESINK, 1987). In de periode daarna, met name in de jaren 1995 - 2000, zijn in het kader van het Limburgse vis-atlasproject op drie locaties, verspreid over de

gehele Roer, prikken waargenomen (CROMBAGHS *et al.*, 2000). Alle waarnemingen hadden betrekking op larven, dat wil zeggen op nog niet gemetamorfoseerde prikken. Het vervelende van deze waarnemingen is dat in het veld niet met 100% zekerheid te zeggen is welke soort prik het betreft. In het larvestadium overlappen namelijk de uiterlijke kenmerken van de twee priksoorten die in de Roer zou-

den kunnen voorkomen, de Beekprik (*Lampetra planeri*) en Rivierprik (*Lampetra fluviatilis*), elkaar in meer of mindere mate. Alleen waarnemingen van adulte prikken geven volledige zekerheid wat betreft de soortdeterminatie. Op basis van vooral de lichaamskleur, opvallend zilverwit (Beekprik vaak bruingeel), en de lichaamslengte, iets kleiner dan Beekprik-larven, is met redelijke zekerheid aangenomen